



## **Clypevs Theologiæ Thomisticæ**

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

**Gonet, Jean-Baptiste**

**Parisiis, 1669**

Disp. V. De subjecto peccatorum

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

cedant; sicut in habitibus intellectualibus ille est nobilior, qui habet nobilius objectum, supposito quod eodem modo, hoc est vel scientificè, vel opinativè, uterque procedat; si enim unus habitus procedat modo scientifico, & alter opinativo, quamvis hic posterior versetur circa nobiliorem materiam, non tamen erit perfectior, quia habet diversum & imperfectiorem modum procedendi: unde cum peccatum mortale & veniale habeant longè diversum modum procedendi (mortale enim ponit inordinationem circa finem, veniale solum circa media) quamvis veniale contrarietur nobiliori virtuti, non idèo erit gravius quàm mortale.

44. Dico secundò, inæqualitatem accidentalem in peccatis, sumi ex circumstantiis non mutantibus speciem.

Probat: Inæqualitas accidentalis in peccatis sumi debet ex his quæ se habent accidentaliter ad actum in esse moris spectatum: Sed circumstantiæ non mutant speciem, accidentaliter se habent ad actus humanos in esse moris spectatos; sunt enim veluti quædam illorum accidentia eos afficientia, v. g. in furto, hoc quod est rapere alienum, se habet per modum essentia, sed quod sit magnum vel parvum, se habet per modum circumstantiæ & accidentis: Ergo inæqualitas accidentalis in peccatis, sumitur ex circumstantiis non mutantibus speciem, sed intra eandem speciem aggravantibus. Videantur quæ diximus in tractatu de moralitate actuum humanorum disp. 3. art. 2.

45. Quarunt hic aliqui, an peccatum quod ex objecto, & secundum speciem, est minus grave, possit ratione circumstantiarum adeò crescere in malitia, ut superet vel adæquet peccatum ex objecto gravius? Est autem sermo de circumstantiis aggravantibus intra eandem speciem; quia de circumstantiis quæ speciem peccati mutant, dubium non est, quin ratione earum peccatum ex objecto levius, possit superare aliud gravius ex objecto, ut si furto, quod ex suo objecto est levius quàm rapina, superaddatur circumstantia loci sacri, quæ transfert illud in speciem sacrilegij, majus peccatum erit, quàm rapina.

Pro resolutione hujus difficultatis, advertendum est, dupliciter nos posse loqui de peccatis, metaphysicè scilicet, considerando eorum essentiam, speciem, & quidditatem; & moraliter, judicando de illis secundum prudentis æstimationem & appetitionem. Hoc posito

46. Dicendum est primò, quod si loquamur de gravitate peccatorum metaphysicè, peccatum ex objecto levius, quantumcumque malitia ipsius creseat ratione circumstantiarum aggravantium intra eandem speciem, nequit superare vel adæquare peccatum gravius ex objecto. Ratio est, quia nulla forma quæ essentialiter est constituta in gradu inferiori, quantumcumque intra suum gradum & speciem creseat, potest pertingere ad gradum formæ essentialiter superioris; aliàs talis forma amitteret proprium gradum essentialem, & seipsam destrueret: v. g. nigredo, quantumcumque intendatur, nunquam pertinget absolutè loquendo ad perfectionem albedinis; nec actus humilitatis, vel temperantia, ad perfectionem actus religionis, aut charitatis: Sed malitia peccati levioris ex objecto, essentialiter est constituta in gradu inferiori: Ergo quantumcumque intra suam speciem creseat, nunquam pertinget, metaphysicè loquen-

Tom. III.

A do, ad malitiam peccati ex objecto gravioris. Unde D. Thomas qu. 2. de malo art. 8. in corp. ait quod *semper major est gravitas, quæ est ex peccati specie, quàm quæ est ex circumstantia speciem non constituente.*

47. Dicendum est secundò, si loquamur de gravitate peccati moraliter, & de illa judicemus secundum viri prudentis æstimationem & appetitionem, peccatum ex objecto levius, potest ratione circumstantiarum intra eandem speciem ita crescere, ut adæquet vel superet gravitatem peccati ex specie & objecto gravioris.

Probat: Nam in communi hominum æstimatione, & secundum judicium viri prudentis, occidere mille viros, aut deprædari bona totius reipublicæ, censetur peccatum simpliciter gravius, & majori pœnâ puniendum, quàm aliquod perjurium, aut blasphemia, licet ista ex objecto & specie sint graviora.

48. Confirmatur & illustratur hoc exemplo: Licet aurum ex sua specie, & physicè loquendo, sit majoris valoris & perfectionis quàm argentum; in individuo tamen potest ita multiplicari quantitas argenti, ut moraliter loquendo, & secundum æstimationem hominum, majoris sit valoris quàm parva quantitas, v. g. uncia auri. Ita ergo similiter, quamvis perjurium sit gravius ex sua specie, quàm homicidium, & semper sit tale, metaphysicè loquendo, moraliter tamen, & attentis circumstantiis, aliquid homicidium poterit esse absolutè gravius, & majori pœnâ dignum, quàm unum perjurium; puta si persona occisa sit maximæ dignitatis, vel utilitatis in republica, aut si plures occidantur, & aliunde perjurium ex inconsideratione, metu, & aliis circumstantiis allevietur, quamvis rationem peccati mortalis non amittat.

DISPUTATIO V.

De subjecto peccatorum.

Ad quæstionem 74. Divi Thomæ.

CONSIDERATA essentia, & distinctione peccatorum, eorumque inæqualitate & gravitate, consequens est ut eorum subjectum investigemus, & in quibus potentiis formaliter & intrinsecè resideant, breviter declaremus. Unde sit

ARTICVLVS PRIMVS.

49. *Vtrum non solum in voluntate, sed etiam in aliis potentiis à voluntate motis, sit formaliter & intrinsecè peccatum?*

S. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum, & difficultas resolvitur.

50. CERTVM est, peccatum, utpote actum liberum & voluntarium, in voluntate ut in propria sede & principali subjecto & principio residere, juxta illud Augustini lib. 1. retract. cap. 9. *Voluntas est quæ peccatur; & rectè dicitur*

Ecc ij

ur. Unde solum est questio, an etiam in aliis A  
potentiis, intellectu scilicet, appetitu, & mem-  
bris ac sensibus externis, ut voluntatis motioni  
subjectis, peccata, quantum ad malitiam forma-  
lem, subjectentur, vel actus illarum potentia-  
rum, solum extrinsecè ab actu voluntatis, à quo  
imperantur, mali & peccaminosi denominentur?  
Pro resolutione

2. Dico, plura peccata, etiam quantum ad ma-  
litiã formalem, subjectari intrinsecè in intel-  
lectu, & in appetitu sensitivo, non verò in  
membris corporis, aut sensibus externis. Ita D.  
Thomas in hac quæstione, ubi multoties repe-  
tit, potentias appetitivas, non autem membra  
externa, esse subjectum peccati. Nec potest glof-  
sari de peccato, quantum ad materiale; cum in B  
membris externis peccatum quantum ad mate-  
riale residere possit.

3. Prima pars, quam negant Alvarez & Cu-  
riël, asserentes malitiã moralem in solis acti-  
bus voluntatis intrinsecè reperiri, breviter sua-  
detur ratione quam insinuat D. Thomas hinc  
art. 2. In illa potentia est actus malus, formaliter  
quã talis, in qua est habitus malus à quo elici-  
tur, & habitus bonus, cui contrariatur: At  
non solum in voluntate sunt habitus vitiosi, à  
quibus actus mali eliciuntur, & virtutes ipsis  
oppositæ, sed etiam in intellectu, & in appeti-  
tu sensitivo: Ergo actus malus & peccaminosus,  
formaliter quã talis, non solum in volun-  
tate, sed etiam in intellectu, & in appetitu sen-  
sitivo subjectatur. Major patet, quia actus non  
elicitur, nec recipitur in potentia, nisi median-  
te habitu; unde in eodem subjecto debet recipi  
actus, in quo residet habitus, & ut loquitur  
S. Doctor loco citato, *Eiusdem est actus & ha-  
bitus*. Minor etiam est certa quoad utramque  
partem: nam vitia imprudentiæ, infidelitatis,  
& similia, sunt in intellectu, in quo resident  
prudentiã & fides: similiter habitus intempe-  
rantia, pusillanimitatis, & alij similes, sunt  
in appetitu sensitivo, in quo subjectantur tem-  
perantia, fortitudo, & alia virtutes moderatri-  
ces passionum, ut ostendimus in tractatu de  
virtutibus, & fatentur Curiël, & Alvarez,  
contra quos disputamus.

Disp. 2.  
art. 2.

4. Probatur secundò eadem pars: Proprium sub-  
jectum malitiæ moralis est potentia libera: Sed  
appetitus sensitivus hominis, ex conjunctione  
quam habet cum voluntate, libertatem aliquam  
intrinsicam ab ea participat, ut ostendimus ar-  
ticulo sequenti: Ergo potest esse subjectum ma-  
litiæ moralis.

5. Ex hoc probata manet secunda pars, quæ af-  
ferit in membris, & in sensibus externis, ma-  
litiã moralem formaliter non residere. Nam in  
eo subjecto non potest intrinsecè & formaliter  
residere malitiã peccati, quod non est aliquo  
modo intrinsecè liberum: Sed membra corpo-  
ris non sunt intrinsecè libera, sicut nec sensus  
externi: Ergo malitiã moralis in ipsis residere E  
non potest.

#### S. II.

#### Solvuntur objectiones.

6. **O**BJICIES primò contra primam partem  
conclusionis: D. Thomas hinc art. 1. docet  
esse de ratione peccati, formaliter quã pecca-  
tum est, seu quoad malitiã moralem quam  
de formali importat, quòd in voluntate subje-

ctetur: Sed una numero malitiã non potest sub-  
jectari intrinsecè in duabus potentiis, sicut nec  
idem numero accidens esse in subjectis realiter  
distinctis: Ergo peccatum, quantum ad malitiã  
formalem, non subjectatur in intellectu, vel in  
appetitu sensitivo, sed solum in voluntate.

7. Respondeo ex Conrado hinc art. 1. omnia  
peccata subjectari in voluntate, non quidem  
adequatè & secundum totam malitiã, sed in-  
adequatè & secundum partem malitiæ: unde  
in peccato hæresis, vel luxuriæ v. g. pars malitiæ  
est in voluntate, & pars in intellectu, vel in  
appetitu sensitivo, in quibus vitia hæresis vel  
luxuriæ resident. Nec inconveniens est quod ex  
pluribus malitiis partialibus, & realiter distin-  
ctis, moraliter unum numero peccatum resul-  
tet; sicut juxta doctrinam D. Thomæ supra qu.  
17. ar. 4. ex imperio & actu imperato, moraliter  
fit unus numero actus, licet in esse physico dif-  
ferant realiter. Non repugnat etiam quòd una  
numero malitiã in pluribus subjectis partialibus  
existat, sicut unus numero ternarius est in tri-  
bus hominibus, & una numero figura domus  
in lapidibus, lignis, &c. nam quando dicitur  
quòd unitas numerica accidentis sumitur à sub-  
jecto, hoc intelligendum est de totali, non de  
partiali subjecto.

8. Addo quod, quia pars illa malitiæ quæ in vo-  
luntate residet, primariò & principaliter se ha-  
bet in peccato, & est radix & origo aliarum quæ  
in appetitu sensitivo, vel in intellectu reperiun-  
tur, potest dici omne peccatum esse in sola vo-  
luntate principaliter & primariò, seu radicali-  
ter & originativè, & in intellectu & appetitu  
minus principaliter, & quasi secundariò, ut  
explicat Caietanus hinc art. 2. & declarat S. Do-  
ctor qu. 2. de malo ar. 2. ad 2. his verbis: *Pecca-  
tum dicitur esse voluntas, non quòd tota essentia  
peccati sit in actu voluntatis, sed quia totum pec-  
catum consistit in voluntate sicut in radice*.

9. Potest etiam dici cum Montefino, omne pec-  
catum esse in voluntate formaliter, & in aliis  
potentiis solum materialiter; non quòd in istis  
non sit aliqua formalis malitiã intrinseca, sed  
quia malitiã quæ est in aliis potentiis, compa-  
rata ad illam quæ residet in voluntate, habet  
se sicut materiale ad formale: nam actus volun-  
tatis se habet ut imperans, actus verò aliarum  
potentiarum ut imperati; unde quia imperatum  
ad imperium comparatur sicut materia ad for-  
mam, ut docet D. Thomas supra qu. 17. art. 4.  
malitiã actus voluntatis potest dici formalis,  
& malitiã aliorum actuum materialis; & con-  
sequenter peccatum per utramque malitiã  
constitutum, potest dici subjectari formaliter  
in sola voluntate, in reliquis autem potentiis  
solum materialiter.

10. Objicies secundò: D. Thomas supra qu. 20.  
art. 7. docet actus exteriores non habere distin-  
ctam bonitatem vel malitiã formalem ab ea  
quæ est in actu voluntatis: Sed nomine actus ex-  
terioris apud D. Thomam intelligitur quicum-  
cumque actus à voluntate imperatus, sive sit in-  
tellectus, sive appetitus: Ergo actus intellectus  
vel appetitus sensitivi, non habent bonitatem,  
vel malitiã formalem distinctam ab ea quæ est  
in actu voluntatis.

11. Confirmatur: Quæ solà attributione & ana-  
logiã unius ad alterum dicuntur talia, non de-  
nominantur à forma sibi inherente, sed à for-  
ma quæ est in principali analogato, ut patet in

medicina & urina, quæ non dicuntur sanæ à sanitate quam in se formaliter habeant, sed à sanitate animalis, quam causant vel significant: Atqui ex D. Thoma loco citato in resp. ad 3. actus exterior denominatur bonus aut malus per analogiam & attributionem ad interiorem, sicut medicina & urina denominantur sanæ à sanitate animalis: Ergo actus exterior solum extrinsecè denominatur malus à malitia quæ in actu voluntatis formaliter residet.

12. Respondeo hoc argumentum, quod est præcipuum Curielis & Aluaris fundamentum, primam partem nostræ assertionis non attingere, sed solum probare secundam, in qua diximus actus seu motus membrorum exteriorum, non habere in seipsis malitiam formalem: nam S. Doctor loco citato, nomine *actus exterioris*, non intelligit quemcumque actum à voluntate imperatum (ut Curiel & Aluaris existimant) sed solum actus membrorum exteriorum. Et hoc colligitur tum ex exemplis quæ ibidem adducit; nusquam enim in tota illa qu. 20. apponit exemplum actus externi in actibus intellectus vel appetitus, nec horum mentionem facit, cum tamen fere in singulis articulis afferat in exemplum actus membrorum exteriorum, ut occisionem, deambulationem, & similes motus omnino externos: Tum etiam ex argumento primo illius art. 3. ubi ait, quod *actus exterioris principium est potentia exequens motum*; idque non negat, sed admittit in eisdem argumenti solutione; potentia autem exequens motum est in membris corporis exterioribus.

13. Ex quo patet solutio confirmationis: nam quando S. Doctor asserit actum exteriorem denominari bonum aut malum, per analogiam & attributionem ad interiorem, sicut medicina & urina denominantur extrinsecè sanæ à sanitate quæ est in animali, nomine *actus exterioris*, intelligit actus membrorum exteriorum, non verò actus intellectus, & appetitus sensitivi: ratio enim boni aut mali moralis, respectu actuum voluntatis, intellectus, & appetitus sensitivi, dicitur analogicè, non solum analogiâ attributionis, sicut sanum analogicè dicitur de animali, medicina, & urina, sed etiam analogiâ proportionalitatis, sicut ens analogicè de Deo & creaturis, vel de substantia & accidente prædicatur.

14. Objicies tertio: Veritas sicut & falsitas formalis in solo intellectu formaliter residet: Ergo pariter tum bonitas, tum malitia moralis, in sola voluntate subiectatur. Antecedens supponitur certum ex metaphysica. Consequentia verò probatur ex paritate rationis.

Respondeo veritatem & falsitatem formalem primò & per se solum esse in intellectu; secundariò tamen & per participationem etiam esse in cogitativa formaliter; quia hæc potentia conficit propositiones ex terminis singularibus, & ex his discursus: in vocibus autem & rebus solum esse veritatem extrinsecè denominatione. Idem est de bonitate & malitia: primò enim & per se utraque est in actu voluntatis; secundariò & per participationem, in actu appetitus sensitivi: in actibus verò membrorum exteriorum, solum extrinsecè denominatione.

15. Objicies quartò: Actus eodem modo dicuntur mali, quo liberi: Sed actus intellectus solum extrinsecè denominatione ab actu voluntatis dicuntur liberi: Ergo & mali.

A Respondeo primò negando Majorem: aliquid enim potest esse directè peccatum, quod indirectè tantum voluntarium & liberum est, ut patet ex dictis in 3. disputatione. Multi etiam docent peccatum originale, quod formaliter & intrinsecè denominatione est in nobis, solum esse nobis voluntarium denominatione extrinsecè ab actu voluntatis Adami. Sic ergo in peccatis infidelitatis & imprudentiæ, quæ sunt in intellectu tanquam in subiecto, potest esse intrinsecè malitia moralis, quamvis solum extrinsecè sint liberi. Nec est eadem ratio de actibus membrorum exteriorum: quia hæc non sunt principia actus humani, sed tantum instrumenta, ut hinc art. 2. ad 3. docet D. Thomas; neque sunt potentiæ rationales per essentiam, vel per participationem, nec aliquo modo libera: intellectus verò est principium actus humani, & potentia rationalis per essentiam, ac libera, si non formaliter, saltem radicaliter.

B Secundo responderi potest, datà & non concessà Majori, negando Minorem: nam in actu impetij ab intellectu elicitò, reperitur aliqua libertas intrinsecè, à præcedenti motione voluntatis participata, ut in Tractatu de actibus humanis ostensum est. *Diff. 11. art. 3.*

C Objicies ultimò: Si actus appetitus sensitivi, procedens ex motione voluntatis, haberet malitiam intrinsecam, talis malitia sæpe esset mortalis, & non tantum venialis: Sed in appetitu sensitivo non potest esse malitia mortalis: Ergo &c. Major patet: nam talis malitia moraliter loquendo est ejusdem speciei cum malitia voluntatis, à qua descendit, constituitque cum illa idem peccatum, ut supra diximus: constat autem malitiam voluntatis sæpe esse mortalem, ut cum voluntas movet appetitum ad actum luxuriæ, & similes. Minor verò videtur esse D. Thomæ hinc art. 4. ubi docet in sensualitate non posse esse peccatum mortale, & reddit rationem, quia mortale peccatum importat deordinationem circa ultimum finem, & aversionem ab illo; sicut autem referre & ordinare ad finem ultimum, non est sensualitatis, sed voluntatis & rationis, ita nec deordinari ac averti ab illo.

D Respondeo concessà Majori, negando Minorem. Ad probationem dicendum est, D. Thomam loqui de sensualitate secundum id duntaxat quod habet ex se prout invenitur in homine, & hoc modo negat in ea reperiri peccatum mortale: non autem negat quod dum actualiter à voluntate movetur, recipiat in se mortalem malitiam derivatam ex malitia voluntatis, mediante illa motione, ut aperte colligitur ex solutione ad 1. ejusdem articuli, ubi sic ait: *Actus sensualitatis potest concurrere ad peccatum mortale: sed tamen actus peccati mortalis non habet quod sit peccatum mortale ex eo quod est sensualitatis, sed ex eo quod est rationis, cujus est ordinari in finem, & ideo peccatum mortale non attribuitur sensualitati, sed rationi.* Utrum verò appetitus sensitivus, prout est in homine, independenter ab actuali influxu & motione voluntatis, habeat sufficientem vim & libertatem ad peccandum venialiter, dicemus articulo sequenti.



## ARTICVLVS II.

*Verum peccatum veniale possit esse à solo appetitu sensitivo, seclusa omni motione voluntatis?*

**N**EGANT Medina, Aluarez, & alij ex nostris Thomistis; affirmant verò Cajetanus hic art. 4. Martinez dubio 1. & Salmanticenses disp. 10. dubio 2. & alij.

## S. I.

*Sententia affirmatiua ut probabilior eligitur.*

**18.** **D**ICO igitur, appetitum sensitivum, prout in homine conjunctus est parti rationali, etiam sine actuali voluntatis influxu, posse esse principium & subiectum culpæ venialis.

Probatum primò ex Magistro Sententiarum in 2. dist. 25. ubi ait: *si peccati illecebra in solo sensualitatis motu tenetur, veniale ac levisimum est: sentit igitur ad peccatum veniale solum appetitum sensitivum per se sufficere.*

**19.** Probatum secundò ex D. Thoma hic art. 3. & 4. docente in sensualitate posse esse peccatum veniale, non verò mortale: Sed loquitur de appetitu sensitivo, secundum id quod habet ex se prout invenitur in homine, nullo attento voluntatis aut rationis influxu: Ergo juxta D. Thomam, appetitus sensitivus, prout in homine parti rationali conjunctus est, etiam sine actuali voluntatis influxu, potest esse principium & subiectum culpæ venialis. Major patet, Minor probatur primò, quia idem S. Doctor hic art. 3. in solutione ad 1. ait quod *appetitus sensitivus in nobis præ aliis animalibus habet quandam excellentiam, scilicet quod natus est obedire rationi; & quantum ad hoc potest esse principium actus voluntarij, & per consequens peccati.* Ubi non recurrit ad aliquem influxum actualem, quem voluntas vel ratio in appetitum exercent, sed ad illam excellentiam habitualem, quam ab initio ipse appetitus sortitus est, quaque natus est ita in suum objectum tendere, ut tamen valeat cohiberi à voluntate: unde in solut. ad 3. ejusdem articuli, docet motum sensualitatis prævenientem omnino rationem, atque adeò influxum ac motionem voluntatis, esse peccatum veniale, quod in genere peccati est quid imperfectum. Et qu. 7. de malo art. 6. *Sensualitas (inquit) quandoque movetur absque imperio rationis & voluntatis, & tunc peccatum dicitur esse in sensualitate: sed tamen peccatum non potest esse mortale, sed veniale tantum.*

Secundò probatur eadem Minor: D. Thomas statuit hoc discrimen inter peccatum veniale & mortale, quòd primò potest esse in appetitu sensitivo hominis, non verò secundum: Sed si loqueretur de appetitu sensitivo, ut actuali voluntatis motioni subiecto, discrimen illud, non subsisteret; cum in appetitu sic considerato, non solum peccatum veniale, sed etiam mortale reperiri possit, ut patet ex dictis articulo præcedenti in solutione ultimæ objectionis: Ergo D. Thomas loquitur de appetitu sensitivo, secundum id quod habet ex se, ex eo quod in homine parti rationali conjunctus est; non verò ex eo

**A** quod habet ex actuali influxu & motione voluntatis, ipsum applicantis ad aliquem actum.

Respondent aliqui ex Adversariis, D. Thomam excludere solum consensum voluntatis formalem & directum, non autem virtualem, indirectum, & interpretativum. Sed præterquam quod hæc responsio non salvat discrimen quod S. Thomas inter peccatum mortale & veniale statuit, cum ad peccatum mortale non semper actus formalis & directus requiratur, sed interdum sufficiat indirectus, virtualis, aut interpretativus; expressè à S. Doctore rejicitur qu. 25. de verit. art. 5. ad 5. ubi sic ait: *Non dicitur esse peccatum in sensualitate, PROPTER INTERPRETATIVVM CONSENSVM RATIONIS: quando enim sensualitas prævenit iudicium rationis, non est consensus, nec interpretativus, nec expressus; sed ex hoc ipso, quod sensualitas est subijcibilis rationi, actus ejus, quævis rationem præveniat, habet rationem peccati.*

Respondent alij, D. Thomam excludere consensum & influxum voluntatis perfectum & plenè deliberatum, non autem imperfectum & semiplenum.

Sed contra primò: D. Thomas jam citatus hic art. 3. ad 3. ait in peccatis quæ sensualitati tribuuntur (quæ docet esse tantum venialia & non mortalia) nihil operari id quod est principale in homine, scilicet rationem & voluntatem, idèque tunc hominem non agere nisi imperfectè, quia solum agit ratione partis sensitivæ: Ergo excludit à voluntate omnem operationem quantumvis imperfectam & indeliberatam.

Contra secundò: Si motus sensualitatis haberent malitiam peccati venialis solum à consensu imperfecto voluntatis, & non à sensualitate, non esset cur peccatum veniale potius quam mortale sensualitati tribueretur, sed utrumque deberet voluntati & rationi attribui, mortale quidem ut deliberanti perfectè, veniale verò ut deliberanti imperfectè: Atqui D. Thomas hic art. 3. attribuit peccatum veniale sensualitati, non verò mortale, quod art. 4. voluntati & rationi duntaxat attribuit; quia (inquit) peccatum mortale importat inordinationem à fine; inordinatio autem à fine non spectat ad sensualitatem, sed ad rationem, cujus est ordinare in finem: Ergo non sentit malitiam peccati venialis, quod in sensualitate constituitur, ab aliquo actu indeliberato voluntatis debere necessariò derivari.

Nec valet si dicas cum Aluare, Montezino, & illustrissimo Domino de Marinis, Archiepiscopo Avenionensi, quod licet utrumque peccatum ex actuali consensu voluntatis dependeat, videlicet mortale ex consensu perfectò, & veniale ex imperfecto, meritò tamen tribuitur sensualitati hoc, & non illud; quia quòd prædictus consensus imperfectus sit, atque adeò quòd voluntas venialiter peccet, provenit ab ipsa sensualitate obnubilante rationem suis motibus, & faciente ut non plenè deliberet: quòd autem sit perfectus, ut requiritur ad mortale, non oritur à sensualitate, sed à voluntate & ratione. Non valet, inquam, quia, ut rectè observant Salmanticenses loco citato, D. Thomas non utcumque tribuit sensualitati veniale peccatum, sed ita quod ejus malitia in eam refundatur, tanquam in principium in quo continetur, & à quo oritur; & propter hoc concedit illi, prout est in homine, libertatem aliquam diminutam & im-

imperfectam, ut magis infra patebit: At juxta hunc modum dicendi non refunditur reipsa in sensualitatem aliqua malitia, sed solum carentia majoris malitiae; solum enim fit quod malitia, quae oritur à voluntate, & quantum est ex hac parte posset gravitatem culpae mortalis attingere, ratione sensualitatis suis motibus obnubilantis rationem, minoretur, & limites culpae venialis non transeat: Ergo hac interpretatio menti S. Doctoris repugnat.

24. Probatur tertio conclusio ratione fundamentali, quam S. Doctor locis citatis insinuat. Appetitus sensitivus hominis, ex conjunctione quam habet cum voluntate, aliquam libertatem intrinsecam ab ea participat: Ergo utendo hac libertate, abique novo voluntatis influxu, poterit peccare venialiter, prosequendo objectum peccaminosum. Consequentia videtur perspicua: nam proxima ratio, ob quam potentia est capax bonitatis aut malitiae moralis, est libertas: Ergo si in appetitu sensitivo, ex conjunctione quam habet cum voluntate, aliqua libertas imperfecta reperitur, poterit de se esse principium & subiectum peccati venialis, quod in genere peccati & mali moralis minimum est & valde imperfectum.

25. Antecedens verò, in quo est difficultas, probatur primò ex D. Thoma in 2. dist. 21. qu. 1. art. 2. ad 5. ubi ait: *Appetitus concupiscibilis habet quandam libertatem in homine, secundum quam potest obedire imperio rationis; & sic in concupiscibili potest esse peccatum. Quo nihil clarius & expressius dici potest.*

Probatur secundò ex Aristotele 1. Politicorum cap. 3. & 1. Ethic. cap. ultimo, ubi dicit appetitum moveri politicè: Sed non potest moveri politicè, nisi quod est liberum; nam ut ait S. Thomas 1. p. qu. 81. art. 3. ad 2. *Principatus politicus & regalis dicitur, quo aliquis principatur liberis, qui est subdantur regimini praesidentis, tamen habent aliquid proprium ex quo possunt reniti praecipienis imperio:* Ergo in appetitu debet esse aliqua libertas intrinseca à voluntate participata: unde idem S. Doctor hic art. 2. ad 3. dicit quod potentia appetitiva inferiores, comparantur ad rationem quasi liberae.

Tertio, Quod est subiectum virtutis & vitij, debet esse formaliter & intrinsecè liberum: Sed in appetitu sensitivo subiectantur virtutes moderatrices passionum, v. g. temperantia, mansuetudo, & vitia ipsis opposita, ut ostendimus in Dis. 2. tractatu de virtutibus: Ergo appetitus sensitivus est intrinsecè liber.

26. Probatur quartò: Cogitativa ex conjunctione quam habet cum intellectu, participat vim discurrendi circa singularia, ut docet D. Thomas 1. p. qu. 78. art. 4. in corp. & in solut. ad 5. ubi ait: *Hanc eminentiam (scilicet posse componere, dividere, & discurrere) habet cogitativa & memorativa in homine, non per id quod est proprium sensitiva parit, sed per quandam affinitatem & propinquitatem ad rationem universalem, secundum quandam resuentionem: & ideo non sunt aliae vires, sed eadem perfectiores quam in aliis animalibus.* Ergo similiter appetitus sensitivus ex conjunctione quam habet cum voluntate, libertatem quandam imperfectam participat. Consequentia patet ex paritate rationis: neque enim quantum ad hoc inter appetitum & cogitativam aliqua disparitatis ratio assignari potest; cum eodem plane modo, quantum ad conjunctionem

A & radicationem in eodem principio, se habeat appetitus ad voluntatem, quo cogitativa ad intellectum; subindeque si ratione hujus conjunctionis & radicationis, ista ab intellectu vim aliquam imperfectam judicandi & discurrendi participet, non est cur in appetitu sensitivo, ex conjunctione quam habet cum voluntate, aliqua imperfecta libertas non derivetur.

Denique eadem veritas ratione à priori suadetur: Generale est in causis & viribus subordinatè unitis, ut inferior ex conjunctione ad superiorem aliquid ejus participet, quo elevetur & perficiatur, & medià hac elevatione modum agendi ipsius superioris utcumque attingat; ita cœlum ex conjunctione ad intelligentiam motricem, participat in se virtutem ad producenda aliqua viventia, licet imperfecta & vilia, quæ secundum se, utpote viræ expers, nequaquam produceret. Phantasma ex conjunctione cum intellectu agente accipit vim, quam ex se non habebat, ad producendam speciem intelligibilem in intellectu possibili. Item docent Theologi in tractatu de gratia, quòd natura integra, ex conjunctione ad gratiam & justitiam originalem, non solum habebat perfectionem supernaturalem sibi extrinsecam, provenientem ex gratia, sed etiam quandam perfectionem intrinsecam in ordine ad actus naturales, v. g. dilectionem efficacem Dei ut authoris naturæ; quam separata à gratia habere non poterat. Atqui (subsumo) appetitus sensitivus in homine est ab initio conjunctus voluntati, tanquam vis & causa inferior superiori: Ergo ab ea aliquid de ejus libertate & perfectione participat, quo supra vires sibi proprias elevatur, & modum operandi voluntati proprium, qui est agere cum indifferentia & libertate, aliquo modo attingit.

27. Confirmatur: Modus divinæ providentiæ est rerum ordines ita inter se conjungere, ut supremum infimi attingat infimum supremi: Ergo appetitus ordinis inferioris, nempe sensitivi, debet in homine participare aliquid de perfectione & libertate voluntatis, quæ est appetitus ordinis superioris, scilicet rationalis.

28. Respondet Medina, quod etsi in appetitu sensitivo sit aliqua libertas à voluntate participata, illa tamen est ita modica & imperfecta, ut sine actuali voluntatis motione & consensu non sufficiat ad peccandum etiam venialiter.

Sed hæc solutio confutata manet ex dictis: nam cum peccatum veniale in genere peccati sit minimum, ut supra dicebamus, quantumcumque parva & imperfecta libertas ad illud sufficit. Addo quod illa libertas sufficit ad peccandum venialiter, quæ sufficit ut actus sub dominio rationis aliquo modo cadat: Sed ad hoc sufficit libertas quæ sensualitati tribuitur, quantumcumque imperfecta sit: Ergo &c. Major patet: nam eo ipso quod actus aliquo modo cadat sub dominio rationis, capax est moralitatis, subindeque bonitatis aut malitiae. Minor verò probatur: libertas quam sensualitati tribuimus, licet non requirat quòd voluntas in ejus motum actualiter influat, exigit tamen ut possit influere, illumque præcipere aut prohibere, ita quòd si voluntati desit hæc potestas, eo ipso deficiat in sensualitate libertas: unde motus primò primi sensualitatis, ad quos ratio non potest advertere, nec voluntas eos impedire, non sunt liberi, etiam ea libertate quam

appetitus sensitivus à voluntate participat, nec A per consequens peccata venialia, ut dicemus articulo sequenti. Sicut ergo libertas voluntatis creatæ, eo ipso quod non sit prima, sed participata à divina libertate, in nullum actum prodire valet sine dependentia ab ipsa voluntate divina, quæ est libertas prima & per essentiam: ita quia libertas appetitus sensitivi, non est prima in homine, sed participata à voluntate, nequaquam potest in actum prorumpere sine dependentia ab ipsa: hæc autem dependentia non consistit in eo quod appetitus indigeat actuali motione & consensu voluntatis, ut in actum procedat, sed in eo quod appetitus sensitivus nunquam possit libertatem suam exercere, & venialiter peccare, nisi voluntas ejus motum reprimere possit. Unde S. Doctor, quando explicat libertatem sensualitatis, & modum quo illa potest peccare venialiter, non recurrit ad aliquem actum quem voluntas circa appetitum, vel circa ejus objectum tunc exerceat, imò sæpè hunc actum excludit, sed ad solam facultatem reprimendi illum, totamque sensualitatis libertatem collocat in aptitudine ad obediendum rationi, & in hoc quod est operari cum tali subordinatione & dependentia ut possit ab ea impediti; sicut videri potest qu. 25. de verit. art. 5. ad 5. cum verba supra retulimus, & qu. 7. de malo art. 6. in corp. & in solut. ad 2. ubi explicat, quæ sit in hac parte mens S. Augustini, his verbis: *Dicendum quod Augustinus intelligit omne peccatum esse in voluntate, sicut in primo movente vel movere potente: ex hoc enim motus sensualitatis est peccatum veniale, quia voluntas potest illum impedire.* En quomodo non requirit quod voluntas de facto moveat sensualitatem, sed quod possit movere & impedire. Et in solut. ad 4. *Quando actus (inquit) voluntatis vel rationis invenitur in peccato, tunc directe potest attribui rationi vel voluntati, sicut primo motivo, & primo subiecto: sed quando non est ibi aliquis actus voluntatis vel rationis, sed solum actus sensualitatis, qui dicitur peccatum, quia potest prohiberi per voluntatem, tunc peccatum attribuitur sensualitati.* Non minùs clarè loquitur in resp. ad 6. ait enim: *Quando motus illicitus est in sensualitate, tripliciter se potest ad ipsum habere ratio; uno modo sicut resistens, & tunc nullum est peccatum; alio modo sicut imperans, puta cum proposito motu concupiscentie illicite excitat, & tunc si sit illicitum in genere peccati mortalis, erit peccatum mortale; aliquando autem se habet ut neque prohibens, neque imperans, seu consentiens, & tunc est peccatum veniale.*

29. Dices fieri non posse, quod voluntas sit potens & expedita ad reprimendam sensualitatem, & quod non sit in ea aliquis actus vel formalis, vel interpretativus: Ergo peccatum veniale nequit in appetitu sensitivo existere, nisi adsit ex parte voluntatis aliquis actus seu consensus, saltem virtualis & interpretativus. Consequentia manifesta est, Antecedens probatur: Tum quia ad id necessaria est aliqua advertentia ex parte intellectus; non stat autem intellectum advertere, & voluntatem manere absque omni actu, ut disput. 3. art. 2. docuimus. Tum etiam quia eo ipso quod voluntas possit, tenetur retrahere sensualitatem ab objecto illicito, & idè si non reprimat, interpretativè consentit.

30. Respondetur aliud esse, quod quoties sensualitas venialiter peccat, per accidens & con-

comitanter in voluntate reperitur consensus aliquis virtualis & interpretativus; & aliud, quod talis consensus per se & essentialiter exigatur à sensualitate, ut venialem malitiam suis motibus conferat. Primum non inficiamur, propter rationes adductas, sed tantum secundum: contendimus enim inesse appetitui sensitivo, prout est in homine, propter conjunctionem habitualem cum ratione & voluntate, & propter libertatem quam ex tali conjunctione participat, sufficientem vim ad venialiter peccandum, non curando pro hujusmodi peccato de aliquo consensu voluntatis formali aut interpretativo; esto aliunde (nimirum ex ipsa natura voluntatis, quæ existente cognitione nequit esse suspensa) aliquis consensus per accidens & concomitanter reperitur: in quo distinguimus nostrum appetitum sensitivum ab aliis potentiis, quæ adè sunt expertes libertatis habitualis intrinsecæ, ut si actualis consensus & influxus voluntatis, aut motio ipsius appetitus non interveniat, vel solum concomitanter se habeat, nequaquam in earum actibus inveniri possit malitia moralis, etiam venialis & imperfecta.

## S. II.

## Solvuntur objectiones.

C **O**BJICIUNT in primis Adversarij plura D. Augustini, & S. Thomæ testimonia, quæ videntur pugnare contra nostram sententiam: nam D. Augustinus variis in locis docet omne peccatum esse voluntarium: nullum peccatum committi sine voluntate, & non nisi voluntate peccari: Ergo juxta illius doctrinam, seclusa voluntatis motione & consensu, nullum potest esse in sensualitate peccatum. Unde S. Thomas hic art. 2. ad 1. exponens hanc propositionem Augustini, non nisi voluntate peccatur, ait, non peccatur nisi voluntate, sicut primo movente. Et art. 1. agens universaliter de subiecto peccatorum, dicit esse voluntatem; non quia in aliis etiam potentiis plura peccata non recipiantur, sed quia non existunt in illis, nisi dependenter ab influxu & motione voluntatis. Quare idem S. Doctor suprà qu. 24. art. 1. agens de passionibus appetitus sensitivi, docet in illis non posse esse bonum vel malum morale, nisi secundum quod subjacent imperio rationis. Et in 2. dist. 24. qu. 3. art. 2. dicit quod ibi incipit genus moris, ubi primò dominium voluntatis invenitur: Ergo ante voluntatis dominium, nullam plane moralitatem, nec per consequens malitiam, quantumvis imperfectam & venialem, agnoscit.

E Respondeo quod quando S. Augustinus docet omne peccatum esse voluntarium, & dependere à voluntate ut à primo movente; hoc non debet intelligi de voluntate solum ut movente actu, sed ut movente actu vel aptitudine, seu de voluntate ut movente vel movere potente: sic enim illum intelligit & explicat S. Thomas qu. 7. de malo art. 6. ad 2. *Dicendum (inquit) quod Augustinus intelligit omne peccatum esse in voluntate, sicut in primo movente, vel movere potente: ex hoc enim motus sensualitatis est peccatum veniale, quia voluntas potest illum impedire.* Ex quo patet, quod quando idem S. Doctor hic art. 2. ad 1. ait quod non peccatur nisi voluntate, sicut primo movente, non intendit quod nisi voluntas actu moveat sensualitatem, nunquam ista

ista peccabit; sed solum intendit quod nisi voluntas possit appetitum sensitivum movere, ejusque motus cohibere, illi non possent imputari ad culpam; quod libenter fatemur: licet enim, ut sensualitas peccet, actualem voluntatis operationem seu motionem non requiramus; exigimus tamen quod illa tunc habeat dominium supra ipsam, seu, quod idem est, potentiam seu facultatem ad eam reprimendam: unde dicimus quod passiones appetitus non sunt bonæ vel malæ, nisi huic voluntatis & rationis dominio subiaceant; & nullam moralitatem, aut malitiam, quantumvis imperfectam & venialem, ante illud agnoscimus.

33. Obijciunt secundò: Tridentinum sess. 5. decreto de peccato originali, definit *concupiscentiam que in baptizatis manet, non nocere non consentientibus*: Ergo sentit quod nisi adsit voluntatis consensus, nullus appetitus sensitivi motus est nocivus & peccaminosus.

Sed nego consequentiam: Tum quia illud verbum, *non consentientibus*, non sumitur ibi negativè, sed positivè & contrariè, ut idem sit quod *repugnantibus*, sicut ipsum Concilium aperte declarat, subjungens, *sed viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus*: Tum etiam quia licet voluntas non consentiat per proprium actum, eo tamen ipso quod non reprimat sensualitatem cum possit, dicitur homo consentire per ipsum sensualitatis motum, qui potest dici participativè consensus, sicut est participativè liber.

34. Obijciunt tertio: Homo non peccat in eo quod vitare non potest, ut dicit Augustinus variis in locis: Sed non potest vitare motus sensualitatis, in quos voluntas de facto non influit: Ergo illi non possunt esse peccata venialia.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: ut enim homo motus sensualitatis vitare possit, non requiritur quod voluntas actu in eos influat, movendo & applicando appetitum ad eos eliciendos, sed sufficit quod habeat potentiam seu facultatem ad eos impediendos aut reprimendos: unde quia motus primò-primos impedire non potest, nullumque habet super eos dominium, illi non imputantur ad culpam, nec peccata venialia sunt.

35. Obijciunt quartò: Peccatum etiam veniale debet esse contra regulam rationis: Atqui appetitus sensitivus, cum non dirigatur per rationem, sed per cogitativam, quæ objecta tantum sensibilia cognoscit, non potest attingere hujusmodi regulam: Ergo nec venialiter peccare.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: licet enim cogitativa precisè ex se ipsa non possit proponere objectum ut sub regula rationis existens, potest tamen illud sic proponere, quatenus in homine, ratione conjunctionis quam habet cum intellectu, participat aliquid syndereis habitualiter, quâ participatione supra se ipsam elevatur; sicut appetitus sensitivus in homine, per participationem libertatis quam habet ex conjunctione cum voluntate, supra se ipsum erigitur, & appetitum superiorem & rationalem aliquo modo attingit, juxta illud Dionysij, *supremum infimi attingit infimum supremi*.

36. Obijciunt quinto: Proprium subiectum malitiæ moralis est potentia libera: Atqui appetitus sensitivus non habet libertatem intrinsecam, sed ejus actus dicuntur liberi extrinsecè à libertate voluntatis: Ergo absque ejus motione & influxu non potest peccare venialiter. Major patet, Mi-

Tom. III.

A nor probatur. Potentiæ liberæ debet proponi objectum cum indifferentia ad utrumlibet: Sed appetitui sensitivo non proponitur objectum cum hac indifferentia: Ergo non est potentia libera. Minor probatur: Objectum appetitus sensitivi proponitur illi per imaginationem, aut cogitativam, vel alium sensum internum: Sed nullus sensus proponit objectum cum indifferentia; quia ad hoc requiritur cognoscere rationes universales, quod est proprium solius intellectus: Ergo appetitui sensitivo non proponitur objectum cum indifferentia.

37. Respondet Martinez, concessa Majori, negandi Minorem. Ad cujus probationem ait cogitativam, prout est in homine, ratione conjunctionis quam habet cum intellectu, participare aliquid de ejus virtute & perfectione, quo elevatur ad formandum judicium quoddam indifferens; sicut ex conjunctione cum ratione participat vim aliquam discurrendi, & conferendi media cum fine, ut docet S. Thomas loco supra citato. Hæc solutio probabilitate non caret.

38. Sed melius respondetur cum Salmanticensibus, non esse necessarium, quod indifferentia, ratione cujus appetitus sensitivus agit liberè, resplendeat in propositione immediata sui objecti, quæ fit per cogitativam, vel alium sensum internum, sed sufficere quod resplendeat in propositione objecti voluntatis, quæ fit per intellectum: quia ad libertatem illam imperfectam, quæ in appetitu sensitivo ex conjunctione cum voluntate derivatur, non requiritur quod ipse appetitus possit se à sua operatione retrahere (hoc enim proprium est solius potentiæ primariæ & quasi per essentiam liberæ, qualis est voluntas) sed sufficit quod operetur cum respectu & subordinatione ad principium, per quod retrahi possit, quod est voluntas: nam eo ipso verificatur quod operatur liberè, non libertate primariæ & quasi per essentiam, sed secundariæ & participatâ; quia cum talis respectus sit ad principium liberum ut liberum, nequit actum in quo est à linea necessarij non extrahere, & liberum non reddere.

Dices: Etiam membra exteriora important ordinem subjectionis ad voluntatem ut liberam; cum ad ejus nutum & imperium moveantur, & tamen non sunt intrinsecè libera: Ergo in appetitu sensitivo ad libertatem intrinsecam non sufficit talis subiectio & subordinatio ad principium liberum ut liberum.

39. Respondeo concessa Antecedente, negando Consequentiam: quia non quicumque ordo ad voluntatem, etiam ut liberam, sufficit ad libertatem constituendam, sed debet talis ordo fundari in potentia activa, cum principium liberum debeat esse activum & non passivum tantum; unde quia membra externa non sunt principia activa suorum motuum, sicut appetitus sensitivus est principium activum suorum, sed tantum passiva, ut docet S. Thomas 1. p. qu. 75. art. 3. ad 3. & 2. contra gentes cap. 82. non sunt capacia habendi in seipsis libertatem, neque illam communicandi motibus in se receptis, bene tamen appetitus sensitivus.

40. Denique arguunt Adversarij ex pluribus absurdis, & inconvenientibus, quæ videntur sequi ex nostra sententia. Si enim appetitui sensitivo conceditur aliqua libertas habitualis & intrinsecæ, sufficiens ad peccandum venialiter, jam

Fff



talís appetitus poterit hoc modo delinquere, A utendo illa sua libertate, quantumcumque voluntas ei resistat, vel impedita sit; imò poterit homo simul mereri, per voluntatem resistendo sensualitati, & peccare per istius motum liberè tendentem ad objectum illicitum. Sequitur etiam quod si ad motum sensualitatis consensus voluntatis accedat, ibi sint duo peccata, unum in sensualitate, ex libertate sibi propria, & aliud in voluntate, propter ejus consensus, qui si sit plenus, & materia gravis, peccatum voluntatis erit mortale; peccatum autem sensualitatis, cujus libertas ad hoc non sufficit, remanebit duntaxat veniale: unde tunc homo committet duplex peccatum, unum mortale per voluntatem, & aliud veniale per appetitum sensitivum; imò & in ipso appetitu sensitivo tunc utrumque peccatum simul existet; veniale quidem ex libertate sibi propria, mortale verò ex influxu & motione voluntatis. Tandem si in appetitu sensitivo libertas intrinseca admittatur, nullus erit motus sensualitatis, quantumvis primò-primus, qui non sit peccatum veniale; quia in omnibus appetitus utitur illa sua libertate quam dicimus ad veniale sufficere: quod est contra communem Theologorum sententiam, ut articulo sequenti patebit.

41. Huic argumento, quod est præcipuum adversæ sententiæ fundamentum, solutio patet ex dictis: liquet enim ex principiis supra statutis hæc inconvenientia non sequi ex nostra sententia, legitime intellectâ. Unde nego primam sequelam: contradicente enim voluntate, non est prædicta libertas in appetitu, quia ut supra dictum est, communicatur illi ex conjunctione & subordinatione ad voluntatem; iste autem influxus ex resistantia & actu contrario voluntatis impeditur: quare licet non requiratur actus voluntatis ad libertatem appetitus, requiritur tamen in ea non esse actum contrarium. Ex quo patet hominem non posse simul mereri resistendo per voluntatem sensualitati, & peccare tendendo per appetitum ad objectum illicitum: si enim voluntas motui inordinato appetitus positivè resistat, ille non erit liber, nec per consequens peccatum veniale, quia ex tali resistantia voluntatis impeditur effluxus libertatis à voluntate in appetitum sensitivum.

42. Ad aliud inconveniens, negatur etiam sequela: quamvis enim in casu argumenti, utriusque potentie actus sit formaliter & intrinsecè peccaminosus, ac proinde metaphysicè loquendo sint ibi duæ malitiæ morales, non tamen absolute sunt dicenda duo peccata, sed unum & idem, quod moraliter ex utraque illa malitia veluti ex partibus coalescit. Quemadmodum licet in voluntate possint simul esse plures actus peccaminosi, ut intentio, consensus, electio, &c. veritates circa eandem materiam, & in unoquoque ex istis sit sua intrinseca malitia, distincta realiter à malitia alterius, non idè tamen sunt absolute plura peccata, sed ex omnibus unum integratur. Ex quo patet non sequi ex nostra sententia aliud inconveniens quod objicitur, nempe tunc duplex peccatum committi; unum mortale, per voluntatem; & aliud veniale, per appetitum; aut in appetitu sensitivo tunc duplex peccatum existere, veniale scilicet, ex libertate sibi propria, & mortale, ex influxu & motione voluntatis: cum enim ex utroque unum numero peccatum confluet, una debet esse ejus gra-

vitas, aut moralis, aut venialis; & quamvis libertas sensualitatis, præcisè & solitarie sumpta, non sufficiat ad mortale, secus tamen quando per influxum & consensus voluntatis perficitur & completur, ut constat ex dictis articulo præcedenti. Ad ultimum inconveniens solutio patebit ex dicendis articulo sequenti.

## ARTICULVS III.

B *Utrum omnes motus sensualitatis circa objecta illicita sint peccata mortalia, vel saltem venialia?*

S. I.

*Præmittitur quod apud omnes est certum, & difficultas resolvitur.*

P R o resolutione hujus difficultatis sciendum est, inordinatos sensualitatis seu concupiscentiæ motus, triplicis esse generis: aliqui enim dicuntur primò-primi, qui scilicet omnem advertentiam rationis præcedunt, & naturaliter in appetitu sensitivo excitantur. Alij appellantur secundò-primi, qui sunt cum aliqua & semiplena advertentia aut deliberatione, atque aded sunt imperfectè liberi. Alij denique plenè deliberati nuncupantur, quibus scilicet voluntas consentit, positâ jam plenâ advertentiâ rationis. Hoc præmissio.

Dico, motus tertij generis, quando sunt circa objectum illicitum & lege Dei prohibitum, esse peccata mortalia: secundi verò generis, peccata venialia: primi autem, nec mortalia, nec venialia esse.

Hæc conclusio quantum ad primam & secundam partem est evidens: nam motus tertij generis sunt perfectè voluntarij, & plenè liberi, secundi verò sunt solum liberi imperfectè, cum plenam rationis advertentiam non supponant: Ergo si circa objectum illicitum & lege Dei prohibitum versentur, illi erunt peccata mortalia; isti verò tantum venialia, defectu plenæ & perfectæ advertentiæ & deliberationis.

Tertia verò pars, quæ negatur ab hæreticis nostri temporis, asserentibus concupiscentiam, quæ in nobis est, & omnes ejus motus circa illicita, quantumvis necessariò insurgant, esse peccata mortalia, & nos reos æternæ damnationis constituere, suadetur primò ex sacris litteris: dicitur enim Eccles. 18. *Post concupiscentias tuas non eas*; ubi cum præcipiatur nobis, non quidem nullos habere concupiscentiæ motus, sed duntaxat non sequi eos, illis consentiendo, apertè insinuat & supponitur, posse tales motus absque ulla culpa in nobis insurgere: si enim ubi primò insurgunt haberent rationem peccati, potius præciperetur non habere illos, quam eos non sequi. Quod animadvertens D. Augustinus lib. 5. contra Julian. cap. 3. sic ait: *Frustra dictum est, post concupiscentias tuas ne eas, si jam quisque reus est, quia tumultuantes & ad mala trahere nitentes, sentit eas*. Dantur ergo in homine aliqui concupiscentiæ motus, illi scilicet qui à Theologis primò-primi appellantur, quos homo sentiat, priusquam alicujus culpæ reus existat.

Unde Apostolus ad Rom. 6. *Non regnet peccatum in mortali corpore vestro, ut obediat eius concupiscentiis.* Ubi notat Augustinus cap. 1. lib. de nuptiis & concupiscentia, non dixisse Apostolum, non sit peccatum, sed ne regnet peccatum, per approbationem & consensum voluntatis; & expresse addidisse, ut obediat eius concupiscentiis, quia obedientia per voluntatem præstat.

46. Confirmatur ex illo Iacobi 1. *Vnusquisque tentatur, à concupiscentia illectus & abstractus: deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.* Ubi Augustinus: *Profectò in his verbis paritur à pariente discernitur; pariens enim est concupiscentia, paritur peccatum; sed concupiscentia non parit, nisi conceperit; non concipit, nisi illexerit, id est ad malum perpetrandum obinuerit voluntatis assensum.* Noli ergo (addit idem S. Doctor) *consentire concupiscentie tue: non est unde concipiat de te, noli dare consensio- nis amplexum, ne plangas parum; quia si consenseris, si amplexatus fueris, concipis; deinde paris, & in partu gravissimi dolores.*

Cap. 14. Id etiam explicat lib. 2. in Genes. contra Manich. lepidissimo tentationis Evæ & Adami exemplo: concupiscentia enim est veluti Eva, cui à serpente seu diabolo aliquid objicitur tanquam bonum, & per illud ad peccandum allicitur: sed quia nihil potest sola, nisi superior pars, quæ est veluti Adam, accedat, id est nisi ratio consensum præstet, per hujusmodi consensum consummatur peccatum.

47. Secundò probatur eadem pars: Lex Dei non obligat ad impossibilia; hoc enim in Deo legislatore apertam tyrannidem argueret, non minus quàm in Dracone legislatore, cujus propterea leges dicebantur esse sanguine scriptæ: Sed juxta legem ordinariam hominibus est impossibile motus primò-primos concupiscentiæ aliquando non experiri; cum nobis non cogitantibus, imò dormientibus, frequenter obrepant: Ergo nulla est lex quæ tales motus habere aut experiri prohibeat; proindeque ipsi non erunt peccata, cum peccatum sit id quod contra legem Dei pugnat.

48. Tertiò probatur eadem pars: De ratione peccati est quod sit voluntarium seu liberum, ut sæpe docet Augustinus: Sed motus primò-primi concupiscentiæ non sunt voluntarij seu liberi, cum omnem advertentiam rationis præcedant, & naturaliter in appetitu sensitivo excitentur: Ergo non sunt peccata. Unde Augustinus 1. de civit. cap. 25. *Illa concupiscentialis inobedientia quantum magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis.*

49. Respondent Hæretici, quod etiam motus illi concupiscentiæ non sunt voluntarij in seipsis, sunt tamen voluntarij in capite, scilicet in Adamo, quia sunt effectus & pœnæ culpæ originalis, quæ nobis in capite voluntaria est.

Sed contra: Licet ad peccatum originale sufficiat quod sit voluntarium in capite, tamen ad peccatum personale requiritur quod sit voluntarium voluntate personæ, ut docet D. Thomas in 2. dist. 10. qu. 1. art. 2. in corp. his verbis: *Oportet quod secundum hoc quod aliquid rationem culpa habet, secundum hoc ratio voluntarij in ipso reperiat. Sicut autem est quoddam bonum quod respicit naturam, & quoddam quod respicit personam; ita etiam est quoddam culpa nature.*

Tom. III.

A & quoddam persona: unde ad culpam personalem requiritur voluntas personæ, sicut patet in culpa actuali, quæ per actum personæ committitur; ad culpam vero naturæ (id est originale peccatum) non requiritur nisi voluntas in natura illa. Cum ergo motus primò-primi, ex rebellionem concupiscentiæ procedentes, non sint voluntarij voluntate personæ (esto sint voluntarij voluntate naturæ, seu in persona Adami, & effectus peccati originalis) non erunt peccata actualia, quæ nos reos æternæ damnationis constituant, ut docent hæretici.

Confirmatur: nam etiam phrenesis, infania, & cæcitas corporalis, aliæque generis humani miseriæ, sunt effectus & pœnæ originalis peccati, & ab eo ut rivuli à fonte promanant; cum in fœlicissimo innocentia statu homines non fuissent miseriis illis obnoxij; & tamen nemo dicit, quidquid malè faciunt infani & phrenetici, esse peccatum, & cupabiliter agere cœcum à natiuitate, qui volens canem abigere, hominem percutit, ignorans invincibiliter eum adesse: Ergo similiter licet rebellio concupiscentiæ sit effectus & pœnæ peccati originalis, subindeque nobis voluntaria in capite, non sequitur omnes ejus motus, eos præcipuè qui naturaliter in nobis confurgunt, omnemque advertentiam & deliberationem rationis præveniunt, esse peccata mortalia, & homines æternæ damnationis reos efficere.

C Quod verò non sint peccata venialia, ut quidam Theologi asserunt, iisdem autoritatibus & rationibus convincitur: Nam de ratione cuiuscumque peccati actualis seu personalis est quod sit liberum & voluntarium, saltem imperfectè: Sed motus primò-primi concupiscentiæ, nullo modo sunt voluntarij seu liberi, cum naturaliter in nobis excitentur, & omnem rationis advertentiam ac voluntatis consensum præveniunt: Ergo non sunt peccata etiam venialia.

52. Addo quod Tridentinum sess. 5. decreto de peccato originali ait, concupiscentiam non nocere non consentientibus, & non esse verè & propriè peccatum: Sed si motus primò-primi concupiscentiæ essent peccata venialia, non consentientibus noceret concupiscentia, & verè & propriè peccatum esset; sicut tale est mendacium, quamvis solum sit peccatum veniale: Ergo illi motus non sunt peccata venialia. Unde Augustinus lib. de perfectione justitiæ versùs finem, negat pro remissione horum motuum recitandam esse orationem dominicam, aut dicendum, *dimitte nobis debita nostra*, sed pro aliis motibus & peccatis quibus assentimur, vel quos impedire possumus. Idem docet epist. 200. ad Afellicum, his verbis: *Quamvis insint, dum sumus in corpore mortis hujus, desideria peccati, si nulli eorum adhiberemus assensum, non esset unde diceremus Patri nostro qui est in calis. Dimitte nobis debita nostra.*

## S. II.

### Solvuntur objectiones.

OBIECIES primò: D. Thomas hic art. 3. ad 5. ait quod motus sensualitatis rationem præveniens, est peccatum veniale: Sed motus qui rationem præveniunt, primò-primi appellantur, ut supra ostensum est: Ergo ex D. Thoma motus primò-primi concupiscentiæ sunt peccata, saltem venialia.

Fff ij

Respondeo D. Thomam non loqui de motibus sensualitatis qui omnem advertentiam & deliberationem rationis præveniunt, sed tantum de his qui plenam ac perfectam advertentiam & deliberationem antecedunt, & qui primò-secundò appellantur: hi enim cum sint imperfectè voluntarij, sunt peccata venialia, quæ sunt quiddam imperfectum in genere peccati, ut ibidem ait S. Doctor.

34. Objicies secundò: Si motus primò-primi omni culpà etiam veniali carerent, potuissent esse in Christo, & in Beata Virgine: Sed hoc dici nequit, ut docent Theologi in tractatu de incarnatione: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam: quia, ut ibidem docent Theologi, Christo, & B. Virgini concessum fuit privilegium illud statùs innocentie, seu perfectio illa justitie originalis, quæ appetitus sensitivus hominis ita subiectus erat rationi, ut sine istius advertentia & imperio nullus in eo motus insurgeret: unde licet in nobis motus circa illicita possint omni culpà etiam veniali carere, quia possunt insurgere subito, & ante omnem advertentiam rationis; in Christo tamen, ejusque Matre purissima, si fuissent, nequaquam culpà vacassent, quia cum advertentia & libertate evenissent.

35. Objicies tertio: In appetitu sensitivo hominis, ex subordinatione & conjunctione quam habet cum voluntate & ratione, resultat libertas quædam diminuta & imperfecta, per quam absque actuali voluntatis motione, & imperio rationis, potest peccare venialiter, ut articulo præcedenti cum Cajetano, Martine, & Salmanticensibus docuimus: Ergo poterit appetitus sensitivus, utendo illa sua libertate imperfecta, in omnibus suis motibus etiam primò-primis peccare venialiter.

Respondeo concessò Antecedente, negando consequentiam: quia ut articulo præcedenti ostendimus, libertas imperfecta, conveniens appetitui sensitivo, necessariò exigit ut possint ejus motus à ratione reprimi: motus autem primò-primi, quos ratio nullo modo advertit, non possunt ab ea reprimi, & ideo non gaudent libertate illa imperfecta, quam appetitus sensitivus à voluntate participat, subindeque peccata venialia esse nequeunt.

36. Objicies ultimò: Si motus primò-primi concupiscentie non essent peccata, liceret in eis sibi complacere, aut illos desiderare: At utrumque illicitum est: Ergo illi sunt peccata, saltem venialia.

Sed nego sequelam: licet enim motus primò-primi concupiscentie non sint mali malitià formali, defectu libertatis, sunt tamen mali malitià objectivà, cum circa objectum malum & à lege prohibitum versentur; unde eo ipso tribuunt malitiam formalem actibus complacentie vel desiderij, quibus liberè appetuntur; actus enim liber circa objectum malum, & lege prohibitum, formaliter malus est.



## DISPUTATIO VI.

## De causis peccatorum.

Ad quæstionem 75. & quinque sequentes.

**C**AUSÆ peccati aliæ sunt interiores, quæ intra hominem resident; aliæ exteriores, quæ extra ipsum existunt. Primi generis sunt tres, nempe ignorantia ex parte intellectus; concupiscentia ex parte appetitus; & malitia ex parte voluntatis. Secundi generis tres etiam esse vel excogitari possunt, nimirum Deus unà cum voluntate ad actum peccaminosum concurrens; Diabolus ipsum persuadens; & primus parens originale peccatum in posteros per feminalem propagationem traducens. De hac posteriori causa peccati fusè dicemus disputatione sequenti, ubi de peccato originali differemus: de prioribus verò breviter hic agendum est.

## ARTICULVS PRIMVS.

## An &amp; que ignorantia sit causa peccati?

## S. I.

## Multiplex ignorantia divisio.

**I**GNORANTIA secundum se dividitur primò in eam quæ potius dicitur nescientia, & in eam quæ propriè est ignorantia. Prima dicitur carentiam illius scientie, quam aliquis nec debet nec natus est acquirere: & ideo cum sit tantum negatio, non habet rationem mali, sive culpæ, sive pænæ; unde reperitur in Angelis beatis, teste Dionysio cap. 7. cælest. Hierar. Cum enim nulla creatura, quantumvis superioris ordinis, omnia scibilia comprehendat, & saltem ex possibilibus plura omnes creatos lateant intellectus, necesse est ut in omni intellectu creato, sive humano, sive angelico, sit aliquid prædictæ nescientie, & solus intellectus divinus, qui omnia scit & comprehendit, eam excludat. Secunda ignorantia dicit carentiam illius scientie, quam quis aptus natus est habere; adeoque importat rationem mali, vel culpæ, vel pænæ, & in varia membra subdividitur.

**I**n primis enim ex parte subiecti dividitur in invincibilem & vincibilem: invincibilis est, quando non est in potestate alicujus scire illud quod ignorat, seu quando non potest ignorantiam suam vincere & à se depellere, ut est ignorantia mysteriorum fidei in illis infidelibus, qui nihil de Evangelio audierunt, nec audire poterunt, & qui infideles negativè appellantur. Vincibilis est, quæ adhibita morali diligentia vinci & superari potest: & hæc duplex est, una affectata, quando quis deliberatò animo vult aliquid ignorare, ita ut voluntas per se & directè feratur in ipsam ignorantiam, juxta illud Psal. 15. *Noluit intelligere ut benè ageret*: altera crassa & supina, quando voluntas directè & formaliter in ipsam ignorantiam non fertur; sed tantum indirectè, & interpretativè: v. g. cum quis non vult adhi-